

Nr 23

Utlåtande i anledning av motioner angående ombildning av Sveriges investeringsbank AB.

Förslag om en utredning rörande utformningen av Sveriges investeringsbank AB har väckts i vissa motioner, i vilka dessutom upptagits andra frågor rörande näringslivets kapitalförsörjning. I detta utlåtande behandlar bankoutskottet dessa motioner såvitt de avser investeringsbanken. I övriga delar behandlas motionerna i utskottets följande utlåtande, nr 24.

Ifrågavarande motioner är

dels de likalydande motionerna I: 182 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 238 av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att Kungl. Maj:t måtte efter utredning framlägga förslag till ombildning av Sveriges investeringsbank AB, ökade möjligheter till insyn däri samt medverkan från utomstående institutioner efter de riktlinjer som angivits i motionerna;

dels de likalydande motionerna I: 657 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 835 av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsättes för övervägande av möjligheterna att öka kapitaltillgången och underlätta näringslivets kapitalförsörjning i syfte att möjliggöra en snabbare ekonomisk tillväxt och standardhöjning i vårt land; samt att åt sagda utredning skall uppdras att särskilt pröva (1.) en sådan utformning av Sveriges investeringsbank AB och investeringsbanksverksamheten att monopol och maktkoncentration så långt det är möjligt undviks och verksamheten icke kan utnyttjas i socialiseringssyfte.

Motionerna

I motionerna I: 182 och II: 238 upprepas den kritik som högerpartiet våren 1967 riktade mot förslaget om inrättande av en statlig investeringsbank (jfr BaU 1967: 33). Vidare erinras om det i anslutning därtill framlagda förslaget om åtgärder i syfte att skapa förutsättningar för inrättande av ett enskilt refinansieringsinstitut, kallat Näringskredit.

Den ringa omfattningen av Sveriges investeringsbank AB:s hittillsvarande verksamhet står enligt motionärernas mening i anmärkningsvärd kontrast till brådskan vid bankens tillkomst. Risker för växande statlig diri-

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 8 saml. Nr 23

gering av näringslivets kapitalförsörjning och för olyckliga investeringar anses dock kvarstå. Motionärerna anser starka skäl föreligga att successivt söka ändra den monopolkaraktär som banken fått. De föreslår att banken ställs under bankinspektionens kontroll samt att arbetsmarknadens parter och intresseorganisationer av olika slag — även enskilda kreditinstitut — beredes möjlighet att medverka i banken genom delägarskap eller samverkan i annan form. När banken ombildats till ett i fri konkurrens med andra kreditinrättningar verkande företag bör det, säger motionärerna, inte vara uteslutet att medägande även av enskilda personer skulle kunna komma i fråga. Även inrättandet av ett med investeringsbanken konkurrerande institut nämns som en tänkbar möjlighet.

I motionerna I: 657 och II: 835 hänvisas till de synpunkter som centerpartiet och folkpartiet framförde i nyssnämnda sammanhang. Eftersom investeringsbankens verksamhet egentligen ännu inte börjat, säger motionärerna, kan situationen i dag anses vara densamma som när riksdagen förra året fattade beslut om bankens tillkomst. Den mera noggranna utredning om bankens verksamhetsformer som tidigare försumrats bör nu kunna verkställas. Motionärerna föreslår att en parlamentarisk utredning rörande investeringsbanken tillsättes för att pröva dels möjligheten att utforma investeringsbanken som ett halvstatligt kreditorgan där näringslivets och arbetsmarknadens organisationer kan ingå som delägare, dels möjligheten att införa ett konkurrenssystem, innebärande att ett eller flera privata institut skulle på lika grunder konkurrera med den statliga investeringsbanken. Vidare uttalas att bankinspektionen bör ha kontroll över investeringsbankens verksamhet och understrykes angelägenheten av att denna så långt det är möjligt inriktas på att tillgodose även de mindre och medelstora företagens lånebehov.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Sveriges investeringsbank AB, som inrättades 1967, har enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att bidra till finansiering av sådana investeringsprojekt inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling, bl. a. genom att driva sådan lånerörelse som avses i lagen om kreditaktiebolag. Beträffande investeringsbankens utformning och den avsedda inriktningen av dess verksamhet må i övrigt hänvisas till propositionen 1967: 56 och bankoutskottets utlåtande 1967: 33.

Investeringsbankens styrelse består av envoyén Arne Lundberg (ordförande), bankdirektör Arne Callans (verkställande direktör), statssekreterare Hans Lundström, direktör Eije Mossberg, bankdirektör Bert Lindström, direktör Harry Hjalmarson, förbundsordförande Åke Nilsson, förbundsdirektör Arne Nilstein och riksdagsman Olle Göransson. Investeringsbankens första verksamhetsår omfattar tiden 1/7 1967—31/12 1968.

Om investeringsbankens hittillsvarande verksamhet har utskottet inhämtat att avtal om kredit från banken fram till mitten av mars 1968 tecknats med tre företag inom olika branscher. Summan av de sålunda avtalade krediterna är av storleksordningen 25 milj. kr. Härutöver har emellertid förekommit kontakter och inlets undersökningar rörande ett stort antal andra projekt av i vissa fall betydande omfattning. Enligt uppgift i statsverkspropositionen (bil. 9, s. 149) närmade sig diskuterade lånebelopp redan vid årsskiftet en summa av 500 milj. kr. I sammanhanget lämnas vissa ytterligare uppgifter, till vilka här hänvisas. Överväganden har förekommit rörande samarbete mellan investeringsbanken och andra institut i fråga om bildande av garantibolag varigenom mindre och medelstora företag skall kunna få del av bankens resurser.

Utskottet

Riksdagens beslut år 1967 om inrättandet av Sveriges investeringsbank AB föregicks av en långvarig och intensiv debatt. Även om kritik framfördes mot förslaget att bilda en statlig investeringsbank tycktes därvid enighet råda om att nya kreditkanaler och nya kreditformer erfordrades för att möta näringslivets expanderande efterfrågan på krediter. Meningsmot-sättningarna gällde sålunda endast den institutionella utformningen av investeringsbanken, icke dennas existensberättigande över huvud taget. De mot-förslag som framfördes gick ut dels på att investeringsbanken skulle bildas av staten och det enskilda näringslivet gemensamt, dels att nya enskilda kreditinstitut skulle kunna inrättas som komplement till eller ersättning för en statlig investeringsbank.

Det förstnämnda av dessa alternativ aktualiseras ånyo i de motioner som nu föreligger. Här föreslås att Sveriges investeringsbank AB skall ombildas, så att privata intressen — i första hand arbetsmarknadsparterna och intresseorganisationer inom näringslivet — får möjlighet till delägarskap i banken. När tanken på en sådan konstruktion av investeringsbanken föregående år avvisades skedde detta under hänvisning till omfattningen och arten av de finansieringsprojekt som banken skulle engageras i. Utskottet framhöll att redan omfånget av den nödvändiga kapitalinsatsen tydde på att de befintliga kreditinstituten inte kunde erbjuda en kapitalinsats som skulle tillförsäkra dem annat än ett mycket begränsat inflytande, såvida inte deras kreditgivning i dittillsvarande former reducerades. Skäl talade alltså, ansåg utskottet, för att dessa institut blott kunde ha ett begränsat reellt intresse för en sådan medverkan. Vidare framhölls att finansieringen av de stora, riskbetonade projekt som det skulle bli fråga om krävde ett större mått av risktagande än som borde medges befintliga kreditinstitut även som delägare, i varje fall om deras insats skulle få större omfattning. För att staten ensam skulle vara investeringsbankens ägare ansågs vidare

tala att ett effektivt samspel därigenom skulle underlättas mellan bankens verksamhet och de övriga verksamhetsområden där staten har styrande funktioner. Den i vissa motioner hävdade ståndpunkten att inrättandet av ett statligt institut skulle medföra risker för maktkoncentration sade sig utskottet ej kunna dela. Tvärtom skulle enligt utskottets mening inrättandet av en statlig investeringsbank komma att tillföra kreditmarknaden ett balansnerande element som i själva verket minskade riskerna för maktkoncentration.

Utskottets här återgivna, av riksdagen godkända motivering för att investeringsbanken borde helt ägas av staten ter sig giltig även vid förnyat övervägande av saken. I sammanhanget må framhållas att, enligt vad utskottet blivit upplyst om, ett friktionsfritt och fruktbärande samarbete har inletts mellan investeringsbanken och de enskilda kreditinstituten. Någon anledning till utredning om en väsentligt ändrad utformning av investeringsbanksverksamheten föreligger enligt utskottets mening icke.

Frågan huruvida investeringsbanken borde stå under bankinspektionens kontroll prövades särskilt i samband med bankens tillkomst. Utskottet erinrade i det sammanhanget om att bankinspektionen själv hade förordat att dispens skulle ges från kreditaktiebolagslagens föreskrift om sådan tillsyn. Som motiv härför hade bankinspektionen anfört att bankens verksamhet i väsentliga avseenden skulle komma att skilja sig från den som bedrevs av de kreditinstitut som dittills ställts under inspektionens tillsyn. Motionärerna har inte framfört några nya argument i detta hänseende.

Vad slutligen beträffar investeringsbankens medverkan när det gäller att tillgodose de mindre och medelstora företagens lånebehov, ett ämne som berörs i motionerna I: 657 och II: 835, vill utskottet framhålla att det uttryckligen ingår i förutsättningarna för bankens verksamhet att en sådan medverkan skall realiseras. Utskottet har inhämtat att finansieringsprojekt avseende företag som tillhör nämnda kategori har upptagits till närmare prövning inom banken. Denna har också inlett överväganden om särskilda institutionella former för tillhandahållande av krediter till mindre och medelstora företag. Något förnyat uttalande i detta ämne från riksdagens sida är enligt utskottets mening inte erforderligt.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen avslår motionerna I: 182 och II: 238 samt I: 657 och II: 835, samtliga såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 2 april 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h)*, Lundin (s), Stefanson (fp), Mattsson (cp)* och Brundin (h);

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Hagnell (s), Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Ekström i Iggesund (s) och Löfgren (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar Åkerlund (h), Stefanson (fp), Mattsson (cp), Brundin (h), Regnéll (h), Berglund (fp) och Börjesson i Glömminge (cp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Riksdagens beslut år 1967 om inrättandet av Sveriges investeringsbank AB föregicks av en långvarig och intensiv debatt och tillkom med stöd av en knapp majoritet. Meningsmotsättningarna gällde dock endast den föreslagna institutionella utformningen. Däremot rådde enighet om att nya kreditkanaler och nya kreditformer erfordrades för att möta näringslivets expanderande efterfrågan på krediter. Denna enighet består orubbad.

De motbud till propositionens förslag om investeringsbank som framfördes förra året gick ut på att en mera förutsättningslös utredning skulle verkställas om hur tillgången på kapital för särskilt riskfyllda och långsiktiga investeringar i näringslivet skulle kunna förbättras. Denna berättigade begäran tillbakavisades dock, och investeringsbanken inrättades enligt propositionens riktlinjer. I det läge som sålunda uppstått framställs i de nu föreliggande motionerna önskemål av mera begränsad räckvidd. Under hänvisning bl. a. till att investeringsbankens verksamhet ännu befinner sig på ett begynnelsestadium påyrkar motionärerna utredning om en ändrad utformning av banken. De förordar att denna i stället för helstatlig får halvstatlig karaktär genom att i första hand näringslivets och arbetsmarknadens organisationer inbjuds att ingå som delägare i banken. De vill allmänt förbättra insynen i investeringsbanken och bl. a. ställa denna under bankinspektionens kontroll. De vill också få till stånd utredning om ett konkurrenssystem, innebärande att investeringsbankens monopolställning elimineras genom att redan befintliga eller nyskapade privata kreditinstitut får tillfälle att ägna sig åt en likartad finansieringsverksamhet.

Utskottet finner i likhet med motionärerna starka skäl tala för en omläggning av investeringsbanksverksamheten efter de riktlinjer som här antytts. Investeringsbanken i sin nuvarande utformning intar en monopolställ-

ning och kännetecknas av en maktkoncentration som medför stora risker för missbruk, t. ex. genom att banken utnyttjas i socialiserings syfte eller för en obehörig påverkan på näringslivets struktur. För de traditionella kreditinstituten del pågår under statsmakternas aktiva medverkan en utveckling som leder till ökad konkurrens. Anledning saknas att tillämpa andra principer i fråga om de institutioner som svarar för kreditgivning till de mera riskbetonade och långsiktiga investeringarna.

De förslag beträffande investeringsbanksverksamheten som framförs i motionerna är uppenbarligen i allt väsentligt identiska. Såsom framgår av det ovan sagda anser utskottet det angeläget att en utredning verkställs enligt de riktlinjer som anges i motionerna. Särskilt finner utskottet skäl att betona att vid en sådan utredning bör beaktas hur de mindre och medelstora företagens lånebehov av ifrågakvarande typ skall kunna tillgodoses bättre än för närvarande är fallet.

Utskottet hemställer sålunda,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 182 och II: 238 samt I: 657 och II: 835, samtliga såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande en ombildning av Sveriges investeringsbank AB m. m. enligt ovan angivna riktlinjer.»

2) av herr *Löfgren* (fp).